

- Innovative pedagogy*, 27: 138–142 [in Ukr.].
Sadkina, V.I. (2008). 101 interesting pedagogical ideas. How to do a lesson. Kharkiv: Publishing house group "Osnova", 88 p. [in Ukr.].
Sayenko, N.V. (2017). Prospects for using blended learning in teaching a foreign language in higher education. *Theory and methods of teaching and education*, 41: 127–137 [in Ukr.].
Shevchenko, I.V. (2015). Formation of the professional and creative personality of a future English language

- specialist in blended learning. *Scientific Bulletin of the V. O. Sukhomlynsky Mykolaiv National University. Pedagogical Sciences*, 2: 212–216 [in Ukr.].
Shcheglova, A.O. (2016). The place of the project method for the formation and development of foreign language communicative competence of students in blended learning. *Information technologies and teaching aids*, 3(53): 142–149 [in Ukr.].

STEPANYSHENA Elena

Doctor of Philosophy, English teacher,
Teacher at the Department of pedagogy, psychology and professional methods,
Bar Humanitarian and Pedagogical College named after Mykhailo Hrushevskyy

IMPLEMENTATION OF THE COMMUNICATIVE APPROACH IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH IN A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Summary. The article is devoted to the implementation of the communicative approach in the process of teaching English in a higher education institution. The concept of "communicativeness" presupposes, first of all, the individualization of educational and speech activities: taking into account all the peculiarities of the student as an individual. The communicative approach determines the content, goals, methods and principles of education. An important factor in the communicative method of teaching a foreign language is the principle of novelty, which ensures the constant interest of students in the educational process.

Special attention is paid to the most effective and appropriate techniques and interactive methods of the communicative approach. An important competence of a modern student is the ability to use information and communication technologies through virtual space, which is the most accessible means of communication. Thanks to the introduction of the communicative approach, learning a foreign language has acquired a more practical color, which implies the situational nature of learning. The combination of interactive technologies, a favorable atmosphere, orientation to the student's personality in the class contributes to learning self-control and self-analysis, enriching life experience.

The communicative method, which includes the individualization of learning speech activity, involves taking into account all the features of the student's personality, his abilities to carry out educational and speech activity. Mastering foreign language communication skills is realized through the study of such objects of knowledge as nature, society, man, work, technology, language. Thanks to the synthesis of knowledge, it is possible to stimulate communicative and cognitive activity. This increases interest in a foreign language, stimulates students to work independently in search of new information. An urgent issue today is the preparation of students for real, and to some extent, spontaneous communication in a foreign language.

Keywords: communicative method; principle of novelty; foreign language communication; interactive methods; information and communication technologies; educational activity; virtual space.

Одержано редакцією 29.03.2026
Прийнято до публікації 08.04.2026

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2026-2-87-93>

 <https://orcid.org/0000-0001-9128-5678>

БІДЕНКО Лариса

кандидатка педагогічних наук, доцентка катедри журналістики та філології,
Сумський державний університет

 l.bidenko@drl.sumdu.edu.ua

УДК 378:811.161.1'367.625'243(075.8)(045)

СИСТЕМА ВПРАВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

У статті розглянуто особливості формування навичок читання іноземних студентів у процесі вивчення української мови як іноземної на засадах комунікативно-діяльнісного підходу.

Обґрунтовано значення читання як важливого компонента розвитку комунікативної компетентності, що сприяє засвоєнню лексики, граматики та культурних особливостей українського мовного середовища.

Визначено сутність поняття «система вправ» та підкреслено необхідність їх системності, етапності й комунікативної спрямованості.

Охарактеризовано етапи формування навичок читання: підготовчий, етап формування техніки читання, етап смислового розуміння тексту та етап інтерпретації. Для кожного етапу запропоновано систему вправ, спрямовану на поступовий розвиток умінь від декодування

графічної інформації до її глибокого осмислення та критичної інтерпретації.

Доведено ефективність навчання читання, яке забезпечується цілісною організацією вправ, їх логічною послідовністю та інтеграцією з іншими видами мовленнєвої діяльності.

Окреслено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: українська мова як іноземна; читання; система вправ; етап формування навичок читання.

Постановка проблеми. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання української мови як іноземної реалізується через формування й розвиток різних видів мовленнєвої діяльності. У межах цього підходу

мовленнєва діяльність розглядається лінгводидактами не лише як взаємодія людей у процесі спілкування, а й як система структурно й змістовно організованих мовленнєвих актів, що забезпечують ефективне оволодіння мовою в процесі навчання. Одним із ключових принципів комунікативно-діяльнісного підходу є принцип взаємопов'язаного навчання, який передбачає орієнтацію освітнього процесу на реальні комунікативні потреби студентів, тобто формування їхньої практичної комунікативної компетентності.

Взаємопов'язане навчання характеризується єдністю всіх видів мовленнєвої діяльності, серед яких читанню відводиться важливе значення. Читання сприяє засвоєнню лексичного матеріалу, граматичних структур, розвитку мовного чуття, а також формує вміння розуміти тексти різних жанрів і стилів.

Читання також виступає ефективним засобом пізнання мови й культури українського народу, оскільки через текстову інформацію іноземні студенти знайомляться не лише зі словниковим складом мови, а й з національними цінностями, культурними традиціями та особливостями світогляду.

У методиці викладання української мови як іноземної читання розглядається як одне з основних джерел мовної інформації. Читання є важливим компонентом формування мовної компетентності, що сприяє розвитку інших видів мовленнєвої діяльності.

Ефективність навчання читання значною мірою залежить від методично обґрунтованої організації ефективної системи вправ, яка забезпечує поступовий перехід від рецептивного сприйняття тексту до його глибокого розуміння, осмислення та інтерпретації.

Мета статті – визначити особливості системи вправ у процесі навчання читання іноземних студентів та схарактеризувати її основні структурні компоненти.

Аналіз основних досліджень та публікацій. У лінгводидактиці вищої школи протягом останніх двох десятиліть опубліковано значну кількість наукових праць, присвячених проблемі формування комунікативної компетентності та пошуку ефективних підходів до навчання української мови як іноземної. Зокрема, ці питання висвітлено в дослідженнях О. Антонів, З. Бакум, К. Гейченко, І. Зозулі, С. Костюк, І. Кушнір, Д. Мазурика, М. Мацюк, Н. Ніколаєвої, В. Ніколаєнка, О. Туркевич, В. Статівки, Н. Ушакової, Г. Швець та інших учених.

Окремі аспекти проблеми взаємопов'язаного навчання мови у закладах вищої освіти розглянуто в працях З. Бакум, А. Богуш,

М. Греб, С. Караман, О. Копусь, О. Кулик, О. Кучерук, І. Кучеренка, О. Любашенко, Л. Мамчур, Л. Овсієнко, С. Омельчук, Н. Остапенко, А. Попович, В. Статівки, І. Хом'яка та інших дослідників.

Водночас у методиці викладання української мови як іноземної проблема розробки та комплексного впровадження ефективної системи вправ, спрямованої на формування навичок читання, залишається недостатньо дослідженою, що обумовлює необхідність проведення подальших теоретичних та емпіричних досліджень у цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу. З огляду на специфіку організації навчального процесу в іншомовній аудиторії формування умінь і навичок читання відбувається за допомогою спеціально організованої системи вправ, що передбачає поетапний розвиток відповідних мовленнєвих умінь. Така система забезпечує поступовий перехід від елементарного розпізнавання графічних знаків до повного розуміння й інтерпретації текстової інформації. У методиці навчання іноземних мов поняття «система вправ» трактується дослідниками неоднозначно. Одні науковці розглядають її як комплекс взаємопов'язаних вправ, інші – як сукупність або групу вправ, спрямованих на формування певних навичок. Ми поділяємо позицію лінгводидактів М. Пентиліук (2004) і В. Статівки (2006), які вважають доцільним уживати термін «система», оскільки система вправ є цілісною організацією навчальних дій, що охоплює різні типи, роди й види вправ, об'єднані спільною дидактичною метою, навчальним матеріалом і способом виконання. Така система передбачає чітку послідовність вправ із поступовим ускладненням мовних і операційних труднощів. Подібної думки дотримуються і сучасні вчені-дидакти, які наголошують, що система вправ повинна забезпечувати логічний добір навчальних завдань, спрямованих на формування відповідних мовних і мовленнєвих умінь, а також визначати послідовність засвоєння навчального матеріалу. Крім того, науковці підкреслюють важливість систематичності виконання вправ та їх взаємозв'язок з іншими видами мовленнєвої діяльності.

У лінгводидактиці також відсутній єдиний підхід до визначення поняття «вправа». Більшість учених пов'язують його з багаторазовим виконанням певних навчальних дій. Так, М. Львов трактує вправу як вид навчальної діяльності, що передбачає варіативне застосування набутих знань у різних умовах. В. Ягупов визначає вправу як організоване та свідомо осмислене багаторазове повторення певних дій, спрямоване на

формування та вдосконалення практичних навичок і вмінь. У працях М. Пентилюк (Пентилюк, 2004) вправа розглядається як повторне виконання навчальної дії, що забезпечує її засвоєння, закріплення й автоматизацію.

Узагальнюючи наведені підходи, ми визначаємо вправу як спеціально організовану навчальну дію, що передбачає багаторазове виконання мовних або мовленнєвих операцій з метою формування відповідних умінь і навичок.

У контексті навчання читання система вправ розглядається як засіб організації роботи з текстом, що забезпечує підготовку до його сприйняття, розуміння змісту та подальшу інтерпретацію прочитаного. Вона характеризується такими ознаками, як поетапність, системність, комунікативна спрямованість, поступове ускладнення навчальних завдань та адаптація до рівня мовної підготовки здобувачів освіти.

Читання як вид мовленнєвої діяльності є складним психолінгвістичним процесом, що охоплює зорове сприйняття графічної інформації, декодування мовних знаків, осмислення змісту та інтерпретацію тексту. Цими питаннями за радянських часів почали займатися І. Зимняя, О. Леонтьєв, Г. Шукіна, які дійшли висновку, що процес читання передбачає складну взаємодію перцептивних, мовних і когнітивних механізмів, що забезпечують розуміння текстової інформації.

У лінгводидактиці існують різні підходи до класифікації видів читання. Зокрема, Г. Бойко, С. Карпенко, Н. Станкевич (Станкевич, 2016) виділяють такі види читання: ознайомлювальне, вивчальне, пошукове та переглядове, які розрізняються залежно від комунікативної мети роботи з текстом.

Спираючись на здобутки психолінгвістики та сучасні лінгводидактичні підходи, українські дослідники Г. Балл (2012), Л. Калмиков, Л. Орбан-Лембрик (2003) пропонують класифікацію видів читання за ступенем глибини розуміння тексту: глобальне, детальне та вибіркоче читання.

У сучасній українській лінгводидактиці читання розглядається як важливий компонент формування комунікативної компетентності. Так, С. Ніколаєва наголошує на необхідності формування стратегій роботи з текстом, тоді як О. Бігич (Бігич, 2012) підкреслює важливість поетапного розвитку читальних умінь – від глобального розуміння тексту до його детального аналізу. На думку О. Бориско, ефективне навчання читання передбачає використання різноманітних

видів роботи з текстом, що стимулюють мовленнєву активність студентів.

Щодо критеріїв відбору текстів для читання, українські лінгводидакти (О. Баранівська, С. Романюк, М. Саневська, Б. Сокіл, Н. Цісар (Цісар, 2016) дійшли висновку, що «якість підручника з української мови для іноземців значною мірою залежить від якості текстів, уміщених у ньому». Дослідниця також розробила критерії визначення рівня читабельності україномовних текстів, тобто «легкості» їх сприйняття іноземними студентами; укладання шкал читабельності, на її думку, сприятиме підвищенню ефективності навчання мови.

Важливим є внесок Г. Швець (Швець, 2019) у розкриття ключових понять, що становлять основу навчання читання як виду мовленнєвої діяльності. Учена подає розгорнуте визначення поняття «навчальний текст» і детально характеризує його типи. Зокрема, навчальний текст визначається як «письмовий або усний текст, створений або відібраний з урахуванням певного контингенту здобувачів освіти, попередньо продуманий, спроектований і методично опрацьований організатором навчального процесу (автором підручника, викладачем, учителем) відповідно до навчальної мети».

Наукові дослідження навчального тексту як дидактичного матеріалу для читання охоплюють різні аспекти: етапи навчання читання (С. Дерба, І. Зозуля, Н. Сизоненко, Б. Сокіл, Г. Швець), види читання (С. Яремчук, Н. Станкевич), а також проблеми адаптації текстів (З. Мацюк).

Викладання української мови, насамперед студентам-іноземцям різних спеціальностей, зумовило появу значної кількості праць, присвячених методиці використання наукових, науково-навчальних і науково-популярних текстів (О. Барабаш-Рєвак, Г. Бойко, В. Городецька, Г. Іванишин, О. Качала, Г. Швець).

Країнознавчі тексти, що сприяють соціокультурній адаптації іноземних студентів, у лінгводидактичному аспекті досліджували Г. Онкович, О. Будугай, М. Ріпей. Методика використання публіцистичних текстів представлена у працях Г. Бойко, С. Дерби, І. Процик, Н. Скиби, О. Ценюх.

Зважаючи на вищевикладене, зауважимо, що різні дослідники пропонують власні підходи до визначення видів читання, враховуючи мету читання, критерії відбору текстів, їхню глибину розуміння та особливості організації навчального процесу. Проте більшість учених сходяться на думці, що для ефективного формування читальних умінь необхідно використовувати різні

види читання та текстові жанри, поєднуючи їх у процесі навчання.

Отже, такий підхід сприяє розвитку комунікативної компетентності студентів і формуванню їхньої здатності працювати з текстами різних типів і жанрів.

Педагоги та лінгводидакти виокремлюють етапи формування навичок читання: підготовчий етап, етап формування техніки читання, етап смислового розуміння тексту та етап інтерпретації. У методиці навчання іноземних мов ці етапи розглядаються як послідовні ланки формування рецептивної мовленнєвої діяльності, що забезпечує поступовий перехід від технічного декодування графічної інформації до її осмислення та інтерпретації. Кожен із цих етапів передбачає використання відповідної системи вправ, спрямованої на розвиток умінь читання.

Розглянемо кожен етап і виокремимо вправи, що супроводжують його.

Підготовчий етап реалізується на початкових заняттях з української мови як іноземної. На ньому відбувається ознайомлення інокомунікантів з українською графічною системою, алфавітом і правилами вимови. Основним завданням підготовчого етапу є формування навичок співвіднесення звуків і букв, що забезпечує правильне декодування графічних знаків. Крім того, здійснюється засвоєння елементарного словникового запасу, необхідного для первинного сприйняття текстової інформації. Як зазначає О. Кучерук, на початковому етапі навчання читання важливу роль відіграє формування графіко-фонемних зв'язків, які створюють основу для подальшого розвитку техніки читання (Кучерук, 2018).

До системи вправ цього етапу належать вправи на співвіднесення звуків і букв; вправи на читання складів і буквосполучень; вправи на розпізнавання графічних образів слів; вправи на встановлення відповідності між словом і зображенням.

Вправи на співвіднесення звуків і букв. Завдання. Слухайте, повторюйте. Читайте.

[a]	a - a - a	Aa	Aa	a - o - y		
[e]	e - e - e	Ee	Ee		e - i - и	
[o]	o - o - o	Oo	Oo			o - a - y
[y]	y - y - y	Yy	Yy	y - o - a		
[и]	и - и - и	Ии	Ии		и - i - e	
[і]	i - i - и	Ii	Ii			i - e - и
a - e - o - y - и - i						

Вправи на читання складів і буквосполучень. Завдання. Слухайте, повторюйте. Читайте.

[m]	Mm (em)	Mm
ма - мо - му - ме - ми		
ам - ом - ум - ем - им		
ма́ма		

Вправи на розпізнавання графічних образів слів. Завдання. Серед набору букв знайдіть слово (сдтнует, мзоровио).

Вправи на встановлення відповідності між словом і зображенням. Завдання. Прочитайте фрази. Знайдіть відповідність.

	Це морозиво.		Це сир.
	Це дитина.		Це студент.

Отже, підготовчий етап спрямований на формування графіко-фонетичної основи читання та створює передумови для розвитку технічної сторони цього виду мовленнєвої діяльності.

На *етапі формування техніки читання* основна увага зосереджується на формуванні технічної сторони читання, що передбачає розвиток умінь правильно й швидко декодувати графічні знаки та поєднувати їх у слова й словосполучення. Важливим завданням є формування навичок плавного читання, дотримання орфоепічних норм, інтонаційної виразності та правильного ритмомелодійного оформлення висловлювання. Як зазначає Є. Пассов, техніка читання формується шляхом систематичного тренування, спрямованого на автоматизацію процесу сприйняття та відтворення мовного матеріалу.

До системи вправ цього етапу належать вправи на читання слів і словосполучень із поступовим ускладненням структури; вправи на інтонаційне оформлення речень; вправи на читання коротких речень і мікротекстів; вправи на формування швидкості читання.

Вправи на читання слів і словосполучень із поступовим ускладненням структури. Завдання. Слухайте, повторюйте. Читайте.

Зараз урок. Зараз новий урок. Зараз новий урок в університеті.

Це місто. Це наше місто. Тут є центр. Там є широка дорога.

Тут зупінка. Тут наша зупинка. Тут наша зупинка «Університет»

Вправи на інтонаційне оформлення речень. Завдання. Читайте за ритмічними моделями

1	2 ¹	2 ²	3 ²
там	мама	Антон	родина
тут	тато	один	дитина
три	номер	Роман	

Вправи на читання коротких речень і мікротекстів. Завдання. Прочитайте текст.

А. Я український студент. Мене звати Тарас. А це мої нові друзі Микола й Богдан. Вони також студенти.

Це наше рідне місто. Там новий проспект, а тут стара вулиця. Ось музичний театр та історичний музей.

Ліворуч нове кафе, а праворуч центральна лікарня й стара аптека. Прямо невелика річка і новий міст. Поряд великий парк. Тут ми відпочиваємо. Попереду гарна вулиця. Там наш медичний інститут.

Б. Поставте запитання до тексту.

Отже, цей етап забезпечує автоматизацію процесу декодування графічної інформації та створює основу для переходу до смислового сприйняття тексту.

Етап смислового розуміння тексту має на меті сформувані умінь розуміти зміст прочитаного тексту. Читання перестає бути лише процесом декодування графічної інформації та набуває комунікативного характеру. Як зазначає Н. Гальскова, на цьому етапі важливим є формування умінь виділяти головну та другорядну інформацію, встановлювати логічні зв'язки між частинами тексту та використовувати контекст для розуміння значення незнайомих слів.

До системи вправ цього етапу належать: вправи на визначення основної думки тексту; вправи на встановлення відповідності між частинами тексту; вправи на відповіді на запитання за змістом прочитаного; вправи на встановлення істинності або хибності тверджень.

Вправи на визначення основною думки. Завдання. Прочитайте текст. Скажіть, про що йтиметься в цьому уроці.

Україна – молода держава. Вона має величезні досягнення в різних сферах життя, але є і багато труднощів. Незважаючи на проблеми, найголовнішим пріоритетом української політики була та залишається якісна освіта. Українці розуміють: освічена молодь – це найбільший скарб держави, її майбутнє. Саме освіта дозволяє рухатися вперед і досягати успіху.

Вправи на встановлення відповідності між частинами тексту. Завдання. Дайте назву кожному абзацу тексту.

Вправи на встановлення істинності або хибності тверджень. Завдання. Прочитайте запрошення. Дайте стверджувальну (так) чи негативну (ні) відповідь.

Запрошення на день народження

Дорогі друзі, я запрошую вас на мій день народження. 14 січня о 14 годині я буду вас чекати на базі «Струмок». Доїхати до бази ви

зможете автобусом № 324 від зупинки «Університет» до бази «Струмок». Узяти із собою вас прошу фотоапарат, теплі речі для прогулянки на базі «Струмок». Якщо будуть питання, ви можете зателефонувати мені.

1. Святкування дня народження буде 14 січня о зранку

а) так; б) ні

2. На день народження запрошені лише родичі

а) так; б) ні

3. Доїхати до бази відпочинку гості зможуть на трамваї й автобусі

а) так; б) ні

4. База знаходиться біля університету

а) так; б) ні

5. Прохання до гостей взяти із собою спортивний інвентар

а) так; б) ні

Отже, цей етап спрямований на формування умінь осмислювати текстову інформацію та забезпечує розвиток комунікативної спрямованості читання.

На завершальному етапі, або етапі інтерпретації тексту, навчання читання відбувається поглиблене осмислення прочитаного та інтерпретація текстової інформації. Студенти навчаються не лише розуміти зміст тексту, а й аналізувати його, узагальнювати інформацію, формулювати власні висновки та висловлювати ставлення до прочитаного. За визначенням І. Зимньої, цей етап передбачає активізацію мисленевих процесів і перехід від репродуктивного до продуктивного рівня мовленнєвої діяльності.

До системи вправ цього етапу належать вправи на переказ тексту; вправи на обговорення змісту прочитаного; вправи на формулювання висновків і узагальнень; творчі завдання (написання короткого коментаря, продовження тексту, висловлення власної думки щодо порушеної проблеми).

Вправи на обговорення змісту прочитаного. Завдання. Прочитайте текст. Що нового ви дізналися з цього тексту? Розкажіть.

Вправи на формулювання висновків і узагальнень. Завдання. Прочитайте діалоги на тему «Повернення невдалих покупок». Як ви розумієте зміст кожного з них?

Діалог 1.

— Добридень! Що бажаєте?

— Я вчора у вас купив камеру.

— Є проблеми?

— Так. Вона, на жаль, не працює.

— Справді. Вибачте. Ви можете камеру поміняти на іншу.

— Ні. Про це не може бути й мови. Я більше не довіряю вашому магазину і хочу отримати гроші назад.

— У Вас є чек?

— Так, звісно.

Творчі завдання. Завдання. Прочитайте діалог «Оренда житла». За інформацією діалога складіть оголошення «Орендує квартиру».

Діалог «Оренда житла»

Клієнт: Добрий день. Це агентство?

Агент: Вітаю вас. Так, це агентство з нерухомості.

Клієнт: Мені потрібна ваша допомога.

Агент: Я вас уважно слухаю.

Клієнт: Мені потрібна квартира в центрі міста.

Агент: Добре. Хто буде винаймати житло – кілька осіб чи одна людина?

Клієнт: Квартира потрібна для одного.

Агент: Це має бути однокімнатна, двокімнатна чи трикімнатна квартира?

Клієнт: Достатньо однокімнатної квартири.

Агент: На який час ви хочете орендувати житло? *Клієнт:* Мінімум на два роки.

Агент: Який поверх вас цікавить?

Клієнт: Бажано, щоб квартира була не вище шостого поверху.

Агент: Які ще у вас є побажання?

Клієнт: Потрібно, щоб у квартирі були кондиціонер, необхідні меблі і побутова техніка.

Агент: Яка саме побутова техніка має бути?

Клієнт: Ну, наприклад, холодильник, телевізор, пральна машина, мікрохвильова піч...

Агент: Гарзд. Зараз я подивлюся в нашу базу даних. Так, є кілька варіантів, які можуть вам сподобатися.

Клієнт: Добре. Скільки орієнтовно я маю платити кожного місяця?

Агент: Складно одразу відповісти, бо є різні пропозиції, які можуть вам сподобатися.

Клієнт: Коли я можу подивитися ці варіанти?

Агент: Одну з квартир ви можете оглянути вже сьогодні ввечері.

Клієнт: Добре. О котрій годині? *Агент:* О 18.00. Вам буде зручно? *Клієнт:* Так.

Агент: Адресу я надішлю Вам в sms-повідомленні. До зустрічі.

Клієнт: Вдячний за допомогу. До побачення!

Отже, етап інтерпретації тексту сприяє розвитку аналітичного та критичного мислення студентів і забезпечує інтеграцію читання з іншими видами мовленнєвої діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Навчання читання іноземних студентів має ґрунтуватися на чітко структурованій, науково обґрунтованій системі вправ, яка забезпечує поетапне формування читацьких умінь і навичок. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від реалізації принципів комунікативно-діяльнісного підходу, зокрема взаємопов'язаного навчання всіх видів мовленнєвої діяльності. Процес формування навичок читання доцільно реалізовувати через чотири взаємопов'язані етапи: підготовчий,

етап формування техніки читання, етап смислового розуміння тексту та етап інтерпретації. Кожен із цих етапів має власне дидактичне призначення і супроводжується відповідною підсистемою вправ, спрямованою на розвиток конкретних мовленнєвих умінь. Така поетапність забезпечує поступовий перехід від декодування графічної інформації до її осмислення, аналізу та критичного оцінювання.

Перспективи подальших досліджень убагачаємо в розробці диференційованих систем вправ для різних рівнів володіння українською мовою як іноземною (A1–C1), а також у впровадженні цифрових технологій і мультимедійних ресурсів у процес навчання читання з метою підвищення його ефективності.

Список бібліографічних посилань

- Бігич, 2012 – Бігич, О.Б. (2012). Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика. Київ: Ленвіт. 592 с.
- Балл, 2006 – Балл, Г.О. (2006). Психологія навчання. Київ: Освіта. 188 с.
- Кочан, Мацюк, Туркевич, 2022 – Кочан, І.М., Мацюк, З.О., Туркевич, О.В. (2022). Основи методики викладання української мови як іноземної: навч. посіб. Львів. 152 с.
- Кучерук, 2018 – Кучерук, О.А. (2018). Формування мовленнєвої компетентності студентів-філологів. Житомир: Вид-во ЖДУ.
- Орбан-Лембрик, 2003 – Орбан-Лембрик, Л.Е. (2003). Соціальна психологія. Київ: Академвидав. 448 с.
- Овсієнко, 2020 – Овсієнко, Л.М. (2020). Методика навчання української мови як іноземної у ЗВО. Київ: Фенікс. 119 с.
- Пентиліюк, 2004 – Пентиліюк, М.І. (2004). Методика навчання української мови в середніх початкових закладах. Київ. Ленвіт, 400 с.
- Статівка, 2006 – Статівка, В. (2006). Взаємозв'язане навчання видів мовленнєвої діяльності учнів основної школи в процесі підготовки та створення текстів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ. 40 с.
- Станкевич, 2016 – Станкевич, Н. (2016). Взаємопов'язане навчання видів мовленнєвої діяльності в курсі української мови як іноземної: теоретичний і практичний аспект. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*, 12: 232–242.
- Сокіл та ін., 2016 – Сокіл, Б., Цісар, Н., Ценюх, О., Мерцало, М., Ставнича, С., Скиба, К. (2016). Аудіовізуальні засоби у навчанні іноземців. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*, 12: 210–217.
- Федорова, 2016 – Федорова, О.А. (2016). Формування аудитивних умінь іноземних слухачів підготовчого відділення у процесі навчання української мови: дис. ... канд. пед. наук. Херсон. 220 с.
- Цісар, 2012 – Цісар, Н. (2012). Читабельність текстів у курсі української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*, 7: 181–186.
- Швець, 2019 – Швець, Г.Д. (2019). Теорія і практика навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей. Київ: Фенікс. 529 с.

References

- Bihych, O.V. (2012). *Methods of teaching foreign languages and cultures: Theory and practice*. Kyiv: Lenvit. 592 p.
- Ball, H.O. (2006). *Psychology of learning*. Kyiv: Osvita. 188 p.
- Kochan, I. M., Matsiuk, Z. O., & Turkevych, O. V. (2022). *Fundamentals of teaching Ukrainian as a foreign language: tutorial*. Lviv. 152 p.
- Kucheruk, O.A. (2018). *Development of speech competence of philology students*. Zhytomyr: Zhytomyr Ivan Franko State University Publishing House.

- Orban-Lembryk, L.E. (2003). *Social psychology*. Kyiv: Akademydav. 448 p.
- Ovsiienko, L. M. (2020). *Methods of teaching Ukrainian as a foreign language in higher education institutions*. Kyiv: Feniks. 119 p.
- Pentyliuk, M.I. (2004). *Methods of teaching Ukrainian in secondary schools*. Kyiv: Lenvit. 400 p.
- Stativka, V. (2006). *Integrated teaching of speech activity types of secondary school students in the process of text preparation and creation*. Abstract of Doctor Science Dissertation of Pedagogy. Kyiv. 40 p.
- Stankevych, N. (2016). *Integrated teaching of speech activity types in the course of Ukrainian as a foreign language: Theoretical and practical aspects*. *Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language*, 12: 232–242.
- Sokil, B., Tsisar, N., Tsenyukh, O., Mertsalo, M., Stavnycha, S., & Skyba, K. (2016). *Audiovisual tools in teaching foreign students*. *Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language*, 12: 210–217.
- Fedorova, O.A. (2016). *Development of listening skills of foreign preparatory students in the process of teaching Ukrainian: Theses of Ph.D Dissertation in Pedagogy*. Kherson. 220 p.
- Tsisar, N. (2012). *Readability of texts in the course of Ukrainian as a foreign language*. *Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language*, 7: 181–186.
- Shvets, H.D. (2019). *Theory and practice of teaching Ukrainian to foreign students of humanities specialties*. Kyiv: Feniks. 529 p.

BIDENKO Larysa

Ph.D in Pedagogy, Associate Professor at the Department of Journalism and Philology, Sumy State University

A SYSTEM OF EXERCISES FOR TEACHING READING TO FOREIGN STUDENTS

Summary. *The article examines the system of exercises used in teaching reading to foreign students learning Ukrainian as a foreign language within the communicative-activity approach. This approach emphasizes the development of different types of speech activity and focuses on learners' real communicative needs. Reading is considered not only a receptive skill but also a key component of communicative competence, contributing to the acquisition of vocabulary, grammar, and cultural knowledge.*

The paper analyzes the concept of a "system of exercises" in linguodidactics and identifies its main characteristics: integrity, consistency, communicative orientation, and gradual progression of difficulty. An exercise is defined as a specially organized learning activity aimed at developing language skills through repeated performance. The effectiveness of teaching reading depends on a well-structured system of exercises that ensures a transition from decoding graphic symbols to text comprehension and interpretation.

Four stages of reading skill formation are distinguished: the preparatory stage, the stage of developing reading technique, the stage of semantic comprehension, and the stage of text interpretation. Each stage includes a set of exercises aimed at developing specific subskills.

At the preparatory stage, students learn the Ukrainian alphabet, phonetics, and basic vocabulary. The second stage focuses on developing reading technique, including fluency, accuracy, and reading speed. The third stage develops comprehension skills such as identifying key information, establishing logical connections, and understanding meaning from context. The final stage involves interpretation, including summarizing, discussing, and expressing personal opinions.

The study confirms that effective reading instruction requires a coherent and systematic set of exercises integrated with other types of speech activity. The proposed model ensures the gradual development of reading skills and can be adapted to different proficiency levels.

Further research should focus on differentiated exercise systems (A1–C1) and the integration of digital technologies into reading instruction.

Keywords: *Ukrainian as a foreign language; reading; system of exercises; stages of reading skill formation.*

Одержано редакцією 05.04.2026
Прийнято до публікації 24.03.2026

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2026-2-93-99>

 <https://orcid.org/0000-0002-7375-1281>

ОЛІЙНИК Леонід

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
начальник науково-методичного відділу аналізу та прогнозу освітньої діяльності
науково-методичного центру організації та провадження освітньої діяльності,
Національний університет оборони України

 ol33@ukr.net

УДК 378.147:355.23:37.015.31(045)

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ В УМОВАХ ІНТЕНСИВНОЇ ПЕРЕПІДГОТОВКИ У ВВНЗ

У статті обґрунтовано технологічний підхід до формування військово-спеціальних компетентностей офіцерів запасу в умовах інтенсивної перепідготовки у ВВНЗ.

Актуальність дослідження зумовлена потребою сектору безпеки і оборони України в підготовленому військовому резерві, здатному в обмежені строки адаптуватися до виконання службово-бойових завдань, діяти в умовах невизначеності, швидкої зміни оперативно-тактичної обстановки та високої інтенсивності бойових дій.

Доведено, що інтенсивна перепідготовка офіцерів запасу у ВВНЗ не може зводитися лише до скороченого засвоєння навчального матеріалу або фрагментарного оновлення змісту військово-спеціальних дисциплін. Вона потребує цілісної педагогічної технології, яка забезпечує діагностування вхідного рівня підготовленості слухачів, визначення пріоритетних освітніх результатів, добір практико-орієнтованого змісту, застосування активних методів навчання, моделювання службово-бойових ситуацій, поточний